

Nr 380

Av herr **Holmberg m.fl.**, om rösträtt för utlandssvenskar vid 1968 års val till andra kammaren.

(Lika lydande med motion nr 474 i Andra kammaren)

Frågan om rösträtt för utlandssvenskar har under en lång följd av år haft ständig aktualitet. Någon lösning har emellertid inte nåtts, och regeringen har ännu inte lämnat besked om när ett förslag i ämnet kan förväntas komma på riksdagens bord.

Att döma av de utskottsutlåtanden, interpellationssvar och utredningsbetänkanden, som i anseelig mängd avgetts i frågan, råder det sedan flera år knappast några delade meningar om att det är angeläget att utlandssvenskarna ges rösträtt vid val till andra kammaren. Skilda åsikter har framkommit om i vad mån de även bör få viss kommunal rösträtt, närmast så att de kan liksom andra svenska medborgare påverka även första kammarens sammansättning. Från denna fråga bör man nu kunna bortse till följd av författningsfrågans utveckling. Att äntligen genomföra en reform, som förverkligar det gamla önskemålet om rösträtt för utlandssvenskar vid andrakammarval, måste emellertid nu framstå som utomordentligt angeläget. Ett uppskov med denna frågas lösning över nästa års val måste leda inte bara till djup besvikelse hos våra utomlands bosatta landsmän utan även till berättigad misstro gentemot uppriktigheten i statsmakternas ständigt deklarerade vilja att åstadkomma en reform.

En kort tillbakablick på frågans handläggning under senare år må göras för att belysa det högst berättigade i förväntningarna om en lösning före nästa års val. Sedan frågan upptagits i motioner 1949, 1953 och 1954, överlämnades den till 1955 års valutredning för utarbetande av ett förslag. Då denna utredning förstärktes och fick tilläggsdirektiv 1958 uttalade justitieministern, att han fann det angeläget att frågan snarast bragtes till en lösning. Då motioner i ämnet väcktes vid B-riksdagen samma år förklarade sig konstitutionsutskottet förvänta, att valutredningen skulle framlägga sitt betänkande i god tid före utgången av 1959. I utlåtande över nya motioner 1960 uttalade utskottet, att det varit önskvärt att frågan bragts till en lösning redan med avseende på andrakammarvalen samma år. I ett interpellationssvar i oktober 1960 ställde justitieministern i utsikt, att proposition skulle framläggas vid 1961 års höstsession, så att de nya bestämmelserna skulle kunna tillämpas vid 1962 års kommunalval. I november 1961 ställde justitieministern i ett nytt interpellationssvar i utsikt, att de nya bestämmelserna skulle kunna tillämpas vid 1964 års andrakammarval. Valutredningen avgav omsider sitt betänkande 1962. Efter remissbehandlingen tillkallade justitieministern i januari 1963 en ny utredning, och i ett interpellationssvar i november samma år ställde han hela frågan ytterligare på framtiden. Vid 1964 års riksdag

väcktes motioner vari anfördes, att valutredningens mångåriga arbete rimligen borde ha gett underlag åtminstone för en provisorisk lagstiftning som kunde tillämpas vid andrakammarvalen samma år och tills vidare i avvaktan på den nya utredningens förslag. Yrkandet om en sådan provisorisk lagstiftning avvisades emellertid av konstitutionsutskottets socialdemokratiska ledamöter vilka segrade i kamrarna. Utgången blev densamma 1965 och 1966 då frågan ånyo behandlades i anledning av motioner och utskottets borgerliga ledamöter förenade sig om yrkanden att hos regeringen begära förslag före 1968 års andrakammarval. I slutet av 1965 avlämnade den nya utredningen sitt betänkande. I november 1966 avböjde justitieministern i ett interpellationssvar att ge besked om när en proposition skulle kunna förväntas. I den propositionsförteckning som avlämnats till riksdagen denna månad har något förslag om utlandssvenskarnas rösträtt inte upptagits.

Att utlandssvenskarna måste ges möjlighet att rösta vid 1968 års andrakammarval är för oss alldeles självklart. Då konstitutionsutskottet ville ha en lösning redan till 1960 års val, måste ett ytterligare uppskov anses omöjligt att acceptera.

En lösning av den aktuella frågan, som kan tillämpas vid nästa års val, förutsätter emellertid enligt den uppfattning, som framfördes 1964 av justitieministern och konstitutionsutskottets socialdemokrater, att beslut fattas av riksdagen redan i år. I sitt utlåtande 1964 anförde sålunda de sistnämnda med instämmande av justitieministern i debatten, att det skulle möta stora svårigheter att redan vid höstens val tillämpa en sådan lagstiftning om rösträtt för utlandssvenskar, som de dåvarande motionärerna påyrkade. Den tid, som stod till buds för erforderliga förberedelser, ansågs alltför kort. En så sent beslutad lagstiftning befarades vålla oreda i det valadministrativa arbetet.

Då sålunda regeringen inte lämnat besked om att en proposition i ämnet kommer under årets lopp, ser vi oss nödsakade att än en gång väcka frågan i riksdagen. Om något initiativ inte kommer från regeringens sida, måste i stället riksdagen ta ett initiativ och bringa frågan till en lösning.

Ett särskilt skäl finns för att inte sätta sin lit till att ett acceptabelt regeringsförslag kommer som kan tillämpas 1968. Då frågan behandlades 1964, framförde konstitutionsutskottets socialdemokrater åsikten, att rösträtt för utlandssvenskar förutsätter grundlagsändring. Denna synpunkt har upptagits av den senaste utredningen. Ståndpunkten innebär, att ett definitivt beslut skulle kunna fattas först 1969. Utlandssvenskarna skulle i så fall inte erhålla rösträtt förrän vid 1972 års andrakammarval eller vid ett eventuellt upplösningsval dessförinnan. Ståndpunkten kan inte godtagas. Det måste understrykas, att det grundlagshinder för en reform, som uppges föreligga, över huvud inte upptäckts vare sig av konstitutionsutskottet 1958 och 1960 eller av justitieministern 1960 och 1961 eller av 1955 års valutredning under dess långvariga arbete på frågan. Först då frågan ånyo behandlades av konstitutionsutskottet våren 1964 upptäckte utskottets socialdemokratiska ledamöter det argument, som nu upptagits av den nya utredningen. En klar majoritet av remissinstanserna har avvisat synpunkten.

Som anledning till att frågan om utlandssvenskarnas rösträtt ännu inte bragts till

en lösning har anförts, att den är komplicerad från valtekniska synpunkter. Mot de förslag som framkommit har invänts att de kunnat minska valsäkerheten. Till skillnad mot synpunkten om grundlagshinder saknar dessa påpekanden inte berättigande. Att frågan är valtekniskt svårlöst vill vi sålunda inte förneka. Att den skulle vara förenad med sådana komplikationer, att inte ett mer än tioårigt utredningsarbete skulle ha gett underlag för en reform, finner vi emellertid uppenbart orimligt. Snarare förhåller det sig så, att om den politiska viljan finns, kan också en godtagbar reform genomföras. Vallagstiftningens område ger exempel på att frågor av lika hög svårighetsgrad kunnat bringas till en allmänt accepterad lösning. Det senaste är frågan om sjukas, invaliders och åldringars rösträttsutövning: sedan inte mindre än tre olika förslag framlagts av 1955 års valutredning, remissbehandlats och överarbetats i departementet, kunde en reform genomföras 1965. Man kan knappast hävda, att frågan om utlandssvenskarnas rösträtt är ännu svårare att lösa.

Genom de båda utredningarnas arbete och remissyttrandena över deras betänkanden måste enligt vår uppfattning ha getts underlag för lagstiftning om utlandssvenskars rösträtt vid andrakammarval. På grund härav och under hänvisning till det ovan anförda får vi — med understrykande av vår förhoppning att vårt initiativ skall bli onödigt genom att en godtagbar proposition i ämnet framläggs för årets riksdag — hemställa,

att riksdagen måtte för sin del antaga sådana lagregler, varigenom utlandssvenskar erhåller rösträtt vid 1968 års andrakammarval, och

att vederbörande utskott måtte utarbeta härför erforderlig lagtext.

Stockholm den 26 januari 1967

Yngve Holmberg (h)

Carl Eskilsson (h)

Allan Hernelius (h)

Gösta Jacobsson (h)

Rolf Kaijser (h)

N. Yngve Nilsson (h)

Ragnar Sveningsson (h)

G. Ivar Virgin (h)